

Professional wordt nóg professioneler

De belangstelling voor de 'Master forensisch-sociale professional' was groot toen die in januari 2015 van start ging. Hoe ziet de opleiding eruit? Wat vinden studenten en andere betrokkenen ervan? En welke rol vervullen de afgestudeerden straks?

Jaap van Vliet en Anneke Menger

De interesse in de master forensisch-sociale professional was zo groot dat acht maanden na de start van de opleiding al een tweede groep studenten begon. Op dit moment (voorjaar 2017) studeert de eerste groep studenten af en is de derde groep studenten vier maanden onderweg. De studenten die de master volgen, werken onder meer bij de reclassering, de forensische verslavingszorg, het gevangeniswezen, de forensische psychiatrie, de jeugdbescherming en Veilig Thuis. Een medewerker van Jeugdbescherming: 'Ik ben enthousiast omdat de masteropleiding en de praktijk goed op elkaar zijn afgestemd. Dit wordt ook erkend in mijn eigen organisatie, waardoor ik steeds meer ruimte krijg om de opgedane kennis en ervaring te delen met mijn team en met andere organisaties. Mijn kennis is beter onderbouwd, dat geeft me pro-

fessioneel zelfvertrouwen.' Bij de aanmeldingen voor de volgende groep, die start in september 2017, is een verdere verbreding van de belangstelling te zien, richting gemeentelijke sociale wijkteams en RIBW's.

Zes modulen

Hoe ziet de twejarige masteropleiding, die werd voorbereid met een vertegenwoordiging van het werkveld in het forensisch-sociale domein, eruit? Hij bestaat uit zes modulen. Elke module heeft een inhoudelijk thema, bijvoorbeeld: verantwoord beslissen, regie op risico en verandering, begeleiden van leerprocessen of samenwerken in netwerken. Praktijkgericht onderzoek is een doorlopende leerlijn zodat studenten hun competenties ontwikkelen op weg naar het praktijkgerichte afstudeeronderzoek. Een tweede doorlopende leerlijn is professionele reflectie: hier leren studenten gestructureerd te reflecteren op hun professionele waarden, expliciete en impliciete kennis, het eigen handelen en de verbinding daartussen. De opleiding kent een gezamenlijk deel waarin domeinbrede en – overstijgende kennis aan de gehele groep wordt aangeboden, en een deel waarin de studenten zich individueel verdiepen in een zelfgekozen onderwerp of context.

OVER DE AUTEURS

Jaap van Vliet was als beleidsadviseur namens Leger des Heils Jeugdbescherming & Reclassering betrokken bij de ontwikkeling van deze master. Hij is redactielid van *Sozio*. **Anneke Menger** is lector 'Werken in justitieel kader' bij Hogeschool Utrecht. Aan dit artikel werkten ook mee: Waltina Lanting, Janneke van Mil, Sanne Mol, Marleen Nieuwland, Rick Peppels, Natasha Schilder, Kirstin Schothuis en Ellen Sinnige.

Forensisch-sociale professionals werken met burgers in gevaar en burgers die een gevaar kunnen vormen.

Verantwoordelijke professionals

Werken in het forensisch-sociale domein betekent werken met burgers in gevaar (bij huiselijk geweld, of slachtoffers van delicten) en met burgers die zelf een gevaar kunnen vormen (delictgedrag). De eisen aan de professionals zijn hoog, want de maatschappelijke verantwoordelijkheid die het werken met deze burgers met zich meebrengt, is groot. Daarom krijgt de professionalisering van dit omvangrijke domein de laatste jaren veel aandacht. De opleiding is dan ook gebaseerd op een concept van professionaliteit waarin waarden en ethiek een belangrijke rol spelen, net als kennis en professionele verantwoordelijkheid.

Behalve de grote maatschappelijke verantwoordelijkheid is er nog een reden om professionaliteit extra aandacht te geven (en dus om deze nieuwe masteropleiding te starten): het forensisch-sociale domein is volop in beweging. De kennisbasis van het werk is snel gegroeid en de opvattingen over professionaliteit verschuiven. Dit is van invloed op de wijze waarop het werk is georganiseerd. Terwijl voorheen de nadruk lag op het uitvoeren van vastgestelde protocollen, wordt nu steeds meer een beroep gedaan op professionele verantwoordelijkheid. In organisaties zoals

de reclassering, de jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming krijgen professionals meer handlingsruimte. Zij worden dan wel geacht op de hoogte te zijn van 'state of the art' kennisbasis van hun vak en deze in te kunnen zetten, en dat zij de juiste methode of aanpak kiezen in elke situatie.

Een landelijk beleidsmedewerker formuleert het zo: 'We ontwikkelen ons van een organisatie die productgestuurd was, met medewerkers die vooral werden aangesproken als 'uitvoerder', naar een organisatie waarin professionaliteit centraal staat. Onze medewerkers worden geacht zich sterk te positioneren in samenwerking met partners in het justitiële domein en in het sociale en zorgdomein. Vanuit een visie op hun vak. Daarvoor hebben ze grondige kennis nodig over factoren die een rol spelen bij de afbouw van criminele loopbanen, en de moed om openlijk, met andere collega's te reflecteren op het handelen van henzelf en het hele netwerk.'

Tijdens de masteropleiding leren ervaren professionals de verbinding te maken tussen (praktijkgerichte) wetenschap en de dagelijkse werkpraktijk. Dat is dringend nodig, want de huidige wetenschappelijke kennis en methoden bieden niet op alle praktische

- handelingsvragen een pasklaar antwoord. Er is een vertaalslag nodig om kennis of methoden toepasbaar te maken voor een specifieke cliëntgroep of situatie.

Visie op professionalisering

De masteropleiding komt voort uit een visie op professionalisering die bij organisaties in het forensisch-sociale domein is ontwikkeld. In deze visie kent de ontwikkeling van professionals drie fasen, met elk een eigen opleidingsbehoefte; de masteropleiding is ontwikkeld voor de professionalisering in fase 3:

- In fase 1 is sprake van ontwikkeling tot beginnend professional, met als opleidingsbehoefte een op de taak gerichte basisopleiding.
- In fase 2 ontwikkelen zij zich tot vakvolwassen professional, zij verdiepen en verbreden hun kennis tijdens trainingen en cursussen, gericht op specifieke doelgroepen en werkwijzen.
- In fase 3 ontwikkelen professionals zich tot senioren die in staat zijn over de muren van de eigen organisatie en het eigen domein heen te kijken. Ze beschikken over wetenschappelijke kennis van het primaire proces en leerprocessen, hebben reflexief vermogen, een onderzoekende houding en inzicht in de dynamiek van samenwerking.

In de derde fase trekken werkveld, onderzoek en onderwijs samen op, en die aanpak werpt vruchten af, zo blijkt uit reacties van studenten en betrokken organisaties. Een van de studenten (werkzaam in de klinische forensisch-psihiatrische zorg) noemt het bijvoorbeeld 'waardevol' dat de eigen werkpraktijk een belangrijke bron van leren is. 'Opdrachten van de opleidingen doe ik tijdens mijn eigen werk en mijn eigen bevindingen krijgen vervolgens een plaats in het leren van medestudenten uit andere organisaties. Ik ben kritischer gaan kijken naar mijn eigen handelen en mijn eigen organisatie. Ik ben veel actiever geworden bij de ontwikkeling van goede zorg binnen mijn organisatie en bij de professionele ontwikkeling van mijzelf en mijn collega's.' Een deelnemer van Reclassering Nederland zegt dat de master haar helpt om praktijksituaties 'meer gefundeerd' tegemoet te treden. 'Dankzij de master heb ik nu een kritischer houding over professioneel handelen, wetenschappelijk onderzoek en moreel juist handelen. Ik voel me met het ene been in de praktijk staan en met het andere in de wetenschap. Ik ben beter in staat om effectief, gestructureerd en onderbouwd bij te dragen aan het opheffen van handelingsverlegenheid bij mezelf en collega's.'

En de landelijk directeur van de verslavingsreclassering vindt de master 'een enorme stimulans voor de vakken-nis van onze medewerkers. De master is een brug tussen wetenschap en praktijk, de deelnemers houden de organisatie scherp op ontwikkelingen in het veld van de veiligheidsketen en het sociale domein.'

Rol master

Welke rol heb je straks als master? Zowel het sociale als het justitiële domein is nog niet ingericht op functies en posities op professioneel masterniveau. Bij de start van de masteropleiding was de doelstelling dan ook 'een betere professional worden'. Naarmate de deelnemers vorderen en de organisaties de vruchten daarvan plukken, groeit ook de behoefte aan een visie op de rol van professional masters in het domein. 'Ik leer hier zó veel, waar moet ik met al die kennis naartoe?' verzuchtte een student toen hij klaar was met de twee modulen over het eigen primaire proces. Daarna volgen twee modulen over het begeleiden van leerprocessen en samenwerken in netwerken, waarin studenten expliciet leren hun kennis en expertise te delen met anderen: dat biedt studenten de kans om alle vergaarde kennis en inzichten bij collega's voor het voetlicht te brengen, waardoor het vak meer inhoud krijgt.

Er is nog meer nodig. De studenten in de eerste groepen krijgen langzamerhand een steeds grotere rol in het eigen team of de regio. Dat smaakt naar meer, vandaar dat de reclassering dit najaar gesprekken organiseerde met masterstudenten, docenten en beleidsmedewerkers. Samen denken zij na over de rol van de afgestudeerde masters. Zij zouden bijvoorbeeld leren en casuïstiekbesprekingen kunnen begeleiden, wetenschappelijke kennis ontsluiten, innovaties en implementatietrajecten begeleiden, het werk vertegenwoordigen in complexe netwerken of de belangrijke verbinding kunnen ondersteunen tussen het justitiële en sociale domein.

Zowel de studenten als de organisaties vinden het essentieel dat het masterniveau in de organisaties niet leidt tot een nieuwe scheiding tussen werkvloer en beleid. Masters blijven ook na hun opleiding werken met cliënten en gaan tegelijkertijd meewerken aan de ontwikkeling van hun vak, in het eigen team of in de justitieketen en het sociale domein in de eigen regio of in het landelijk beleid van hun eigen organisatie. Om dit te ondersteunen, richt de opleiding bij het afstuderen van de eerste groep een alumnivereniging op, die betrokken zal zijn bij gesprekken over de toekomst van masterprofessionals in het forensisch-sociale domein. Ook zullen alumni een kennissite onderhouden voor het werkveld en voor de forensisch-sociale accentroute in de bacheloropleidingen Social Work, sociaal-juridische dienstverlening en integrale veiligheidskunde. Het gesprek over de positie van masters staat dus nog in de kinderschoenen, maar is gestart. ❀

'De masteropleiding en de praktijk zijn goed op elkaar afgestemd'